



## **Els cent anys de lluita de Joaquina**

### **Dorado, la guerrillera de la llibertat**

**Joaquina Dorado Pita, coneguda com la Nuri durant la lluita guerrillera contra el franquisme, hauria fet cent anys el proper 25 de juny. El passat 11 de gener va caure a casa, tot patint una hemorràgia cerebral que li ha causat la mort aquest dimarts**



Homenatge a Joaquina Dorado, la 'Nuri', a les jornades de Capmany, el 9 d'octubre del 2016

Nascuda al barri de pescadors Santa Lucia Monelos de A Coruña l'any 1917, va emigrar a Barcelona amb la seva família quan tenia 17 anys. Aquell mateix any va afiliar-se a la Confederació Nacional del Treball (CNT) i, dos anys després, amb l'inici de la revolució de juliol del 1936, va plantar cara al carrer als militars. Durant la guerra va fer-se càrrec de les responsabilitats del Consell Econòmic de la Indústria de la Fusta socialitzada que havia impulsat el fuster Manuel Hernández, tot arribant a ser-ne la màxima responsable.

Abans de l'inici de la insurrecció militar, Joaquina era tapissera i envernissadora. Membre de les Joventuts Llibertàries al barri del Poble Sec, el 1936 va conèixer Liberto Sarrau Royes, nascut el 15 de juny del 1920 a Fraga (Baix Cinca), a la Franja de Ponent, qui també era de les Joventuts Llibertàries però del barri de Gràcia. Ella tenia vint anys i ell encara no en tenia ni divuit.

**El 1939, Joaquina va estar dos mesos tancada al camp de concentració de Briançon, una població fronterera amb Itàlia al departament francès d'Hautes Alpes**

Exiliada el 1939, Joaquina va estar dos mesos tancada al camp de concentració de Briançon (al departament francès d'Hautes Alpes), població fronterera amb Itàlia. D'allí va escapar a Montpeller, on va viure a la casa del botànic Paul Réclus, nebot del famós geògraf anarquista Élisée Réclus. Posteriorment, va partir a Tolosa de Llenguadoc i va passar per dos camps de concentració més, un d'ells reservat per a presoners alemanys, a Recebidoux (Haute Garonne), del

que també es va escapolir.

### **Detinguda i torturada**

Ja a Tolosa, l'any 1946 Joaquina va retrobar-se amb Liberto amb el que mantindria una relació fins a la seva mort. Amb membres del Moviment Llibertari de Resistència formen el Grup d'Acció Tres de maig. A la parella s'incorporen Raúl Carballeira Lacunza (1918- 26 de juny del 1948, assassinat a Barcelona), Francisco Martínez Márquez conegut com a *Paco* (El Clot, 1922- assassinat al carrer Rosselló de Barcelona el 21 d'octubre de 1949) i Germinal Gracia Ibars (Gràcia, 1919 – mort a Montpeller el 1991). Per lluitar amb les armes contra la dictadura decideixen passar la frontera.



Joaquina Dorado al Consell Econòmic de la Indústria de la Fusta socialitzada amb Manuel Hernández

El 24 de febrer de 1948, Joaquina és detinguda en companyia de Liberto Sarrau. Va passar divuit dies a la Jefatura Superior de Via Laietana, on fou torturada. De fet, la seva fitxa carcerària diu que va ser detinguda el 10 de març, quinze dies després. De la seva estada al soterrani de les dependències policials, recorda de manera especial els comissaris de la Brigada Político Social, Pedro Polo Borreguero i Eduardo Quintela Bóveda: “un bèstia que fruïa amb el patiment dels detinguts”, va declarar a l'historiador Argimiro Ferrero. Tots dos van ser protagonistes de llargs interrogatoris. Els detinguts eren “*estrechados a preguntas*”, un eufemisme als informes policials de la pràctica de la tortura, per obtenir les informacions que podien permetre continuar amb noves detencions.

El 15 de març del 1948, Joaquina va ingressar a la presó provincial de les dones al barri de les Corts, on ara hi ha El Corte Inglés. Allí va coincidir amb anarcosindicalistes, com Rosita Mateu Segalès -mare d'Enriqueta Borràs-, Francisca Avellanet i Antonia Martínez.

Jutjada en Consell de Guerra per un Tribunal Militar, va ser condemnada a quinze anys de presó acusada de “*auxilio a la rebelión*”. Va sortir en llibertat condicional el 12 de gener de 1949, per invalidació del Consell de guerra celebrat en juny de l'any anterior. Poc després, l'11 de maig, fou novament detinguda a Ripoll, quan es disposava a abandonar el país en companyia de Liberto. En aquesta ocasió, el Tribunal Militar la va condemnar a dotze anys de presó també per “*auxilio a la rebelión*”.

## Durant la seva segona estada a la presó de Les Corts, va caure greument malalta, víctima dels maltractes i tortures i van haver d'extirpar-li un ronyó

Al judici, Joaquina va encarar-se amb el tribunal militar, “de peu, davant d’ells, amb els sabres sobre la taula, els vaig dir que els únics que s’havien revoltat eren ells, no nosaltres; ells eren els rebels contra la República democràticament elegida. Durant el judici no es va tornar a parlar de l’*auxilio a la rebelión*”, va explicar a l’historiador Argi Ferrero.

Durant la seva segona estada a la presó de les Corts, va caure greument malalta, víctima dels maltractaments i tortures i van haver d'extirpar-li un ronyó. Al sortir de l’Hospital Clínic conten que li va salvar la vida el tractament amb penicil·lina finançada per la CNT clandestina i les cures del naturista valencià Vicent Lluís Ferràndiz.



La presó de les Corts en 1948. De peu, d’esquerra a dreta Margarita de la Torrassa, Manuela Sáez, Francisca Avellanet, Joaquina Dorado, desconeguda i Rosa Mateu (mare d’Enriqueta Borràs Mateu). Assegudes, Dolça de Terrassa, Antònia Martínez de Terrassa, Antònia Martínez Juliana i dues companyes socialistes

Una vegada recuperada, el 21 de desembre del 1953, va entrar novament a la presó de les Corts per complir els tres mesos que li mancaven per acabar la condemna, descomptant el temps de l'indult. Amb els guanys del seu treball de costurera va poder mantenir els seus pares i Liberto, que era a la presó. D'aquest treball en deixa testimoni en una entrevista publicada al [web](#) que reuneix els testimonis de la presó de Les Corts. El 13 de febrer del 1954 va aconseguir la llibertat condicional.

### **Reincorporada a la lluita armada**

A començament de l'any 1955, Francisco Sabaté Llopart -conegut com a Quico-, va abandonar la seva residència forçosa de Grenoble a la que l'havia condemnat el govern francès. Sabaté va decidir continuar la lluita armada contra el franquisme, fart i desenganyat per la passivitat de la cúpula de la CNT, encapçalada de Federica Montseny i Germinal Esgleas.

Quico Sabaté va instal·lar la família a Tolosa amb l'ajuda d'Emilia Beriaín, vídua del seu germà Josep. A l'abril, ja es passeja per davant de l'Arc de triomf del Passeig de Sant Joan de Barcelona, enregistrant una provocativa foto en la qual se'l veu burlar la persecució policial. Mentre, a Tolosa, els alts càrrecs de la CNT es van mostrar oposadament bel·ligerants amb la decisió presa per Quico. Qualsevol acció de combat armat posava en perill la situació d'acolliment i legalitat per part del govern francès.

## Discreta, metòdica, experimentada en la lluita clandestina, Joaquina es mou per Barcelona amb molta seguretat

Poc trigarà Sabaté a posar-se en contacte amb Joaquina. La coneixia de la Guerra Civil però no havien tingut gairebé relació. A Barcelona ella serà l'encarregada de buscar els pisos de la nova infraestructura, com els del carrer d'en Tarròs, al barri del Born, i el carrer Bassegoda, al barri de Collblanc.

Discreta, metòdica, experimentada en la lluita clandestina, Joaquina es mou per Barcelona amb molta seguretat. Formalment treballa, manté els seus pares, envia diners a Liberto que està tancat a la presó de Madrid i d'amagat conspira contra el règim dictatorial.

Sap el perill que corre donant suport a Sabaté, però Joaquina, ja batejada com la *Nuri*, és conscient que “no el podíem deixar sol. Sabaté havia perdut bona part dels seus amics, autèntics guerrillers. No li quedava més remei que agafar-se al que quedava. Liberto ja no estava d'acord amb el que feia Sabaté, però...”, va declarar a Argi Ferrero.

Entre abril de 1955 i el desembre de 1956, la *Nuri* va fer un treball sigil·lós i discret de suport a les accions armades dels Grups d'Acció del que no ha volgut parlar mai en detall, malgrat que diverses vegades es va escapolir de batudes, paranys i encerclaments policials.

## Entre abril de 1955 i el desembre de 1956, la *Nuri* va fer un treball sigil·lós i discret de suport a les accions armades dels Grups d'Acció

Tot i la seva salut delicada, la *Nuri* va acompanyar Sabaté de tornada cap a França. Caminen a les nits i dormen de dia a les masies de confiança fins a arribar a la Graboudelle, la masia de l'amic de la *Nuri*, Michael Guisset, a La Preste (Prats de Molló). Carreguen les octavetes de la publicació *El Combate*, estableixen contacte amb els simpatitzants de Tolosa i refan el camí cap a Barcelona.

El 1955, en Quico Sabaté va crear la Federació Ibèrica de Grups Anarco-Sindicalistes per donar un nou impuls a la lluita guerrillera. El divendres 6 de maig, els Grups d'Acció expropien al Banco de Vizcaya del carrer Mallorca cantonada amb Muntaner de Barcelona amb un botí de 700.000 pessetes i atraquen una botiga de teixits de l'Abaceria Central. El 28 de setembre, tot aprofitant la presència de Francisco Franco a Barcelona, escampen fulls volants per mitjà d'un morter.

El divendres 23 de març del 1956, els guerrillers atraquen el Banc Central del carrer Fusina número 7 de Barcelona, al costat del mercat del Born, i s'enduen 150.000 pessetes. Dos dies abans s'havia produït un enfrontament i en Quico havia matat un policia de paisà que el perseguia per Montjuïc. La seva mort el va trastocar i plorant va buscar refugi amb la *Nuri*.

El dissabte 22 de desembre del 1956 Sabaté, Amadeo Ramón Valledor i Ángel Marqués Urdí van atracar l'empresa Cubiertas y Tejados



obtenint un botí de prop un milió de pessetes. Dies més tard, Àngel Marquès és detingut i posteriorment condemnat a trenta anys de presó. Una onada de detencions va portar a la presó a més de quaranta militants de la CNT acusats d'atemptar contra la seguretat de l'estat i, sobretot, de col·laborar amb Quico Sabaté.

## Una onada de detencions va portar a la presó a més de quaranta militants de la CNT acusats d'atemptar contra la seguretat de l'estat l'any 1956

Sabaté i Valledor es van amagar en un lloc encara no identificat fins que el dimecres 6 de febrer de 1957, van agafar el tren disfressats de pagesos. A l'estació de Sant Andreu s'incorporava la *Nuri*, que inicialment no els va reconèixer per la disfressa. A l'estació d'Hostalric van baixar tots tres i van continuar cap a la frontera seguint la vella ruta seguida per Sabaté i altres maquis. La *Nuri* tenia aleshores 39 anys, en Valledor 36 i en Quico 41.

Mentre van refer el camí de la frontera que duraria tretze dies, Pedro Polo Borreguero va aconseguir la col·laboració de la gendarmeria de Perpinyà. A la Grabouidella van trobar un dipòsit d'armes de guerra i van tancar Michel Guisset a la presó del Perpinyà. Sabaté va tornar a ser objectiu de la justícia francesa.

El 30 de juny del 1957, la *Nuri* va aconseguir l'estatut d'exiliada, per segona vegada, malgrat estar sota cerca i crida de la policia espanyola. S'estableix a Tolosa, treballant de costurera. En Liberto Sarrau, jutjat l'agost de 1952, és condemnat a 20 anys i un dia. Surt del penal de

Madrid el dimecres 12 de març de 1958 i marxa a França, passant per Andorra. Allà l'espera Joaquina.



Liberto i Joaquina als anys 50

La parella s'estableix a París. Ella treballa de dependenta a una sabateria i ell a la UNESCO, com corrector i traductor. En Liberto col·labora a la premsa llibertària i intenten donar vida a un somni. A finals dels anys vuitanta, funden l'Associació Cultural i Ecologista Naturalesa (ACEN), amb la intenció de crear un centre d'educació llibertària, tot intentant comprar inútilment una masia amb una trentena d'hectàrees de terra als Pirineus catalans on situar l'escola Món nou.

Sembla que la finca havia estat comprada el 1930 pel Sindicat Fabril i Tèxtil de la CNT de Barcelona per fer-ne colònies de l'Escola Natura

que pertanyia al sindicat i que el mateix Liberto n'havia gaudit amb 10 anys i ara, cinquanta anys després, volia fer reviure.

Durant aquesta etapa de la seva vida a París, Joaquina no va perdre les relacions amb tot l'exili republicà. Amiga entranyable de l'anarquista Cipriano Mera -el va acompanyar fins al darrer moment de la seva vida- va conèixer Defensa Interior i va ajudar en tot el que està al seu abast.

A finals de 1959, coneixedora dels plans de Sabaté de tornar a Barcelona, amb Marcel·lí Massana, Liberto i altres llibertaris es van trobar amb ell a París. "Tota la nit vam intentar convèncer-lo del què el que volia fer era una bogeria. No hi va haver manera, ho tenia molt clar. Quan van donar la notícia per la ràdio de la seva mort jo estava cosint i vaig pensar... S'ha acabat", recordava seixanta anys després d'aquell fatídic 5 de gener del 1960, quan Sabaté va ser assassinat a Sant Celoni.

## **Tornar a casa**

El cas és que l'octubre del 2001, amb 81 anys, en Liberto Sarrau Royes va morir a París. El 2006 Joaquina Dorado va tornar a Barcelona. Tenia 89 anys. Malgrat l'edat, va assistir d'una manera discreta als homenatges a Buenaventura Durruti i altres actes llibertaris. Sempre s'ha mantingut lleial als seus ideals anarquistes. L'1 de març de 2007 va rebre a Santiago de Compostela l'homenatge de la Xunta de Galicia com *Mulleres de Memòria*, junt trenta dones gallegues.

## L'octubre del 2001, amb 81 anys, en Liberto Sarrau Royes va morir a París i el 2006 Joaquina Dorado tornava a Barcelona amb 89 anys

Joaquina participa, fins i tot, en una ruta sobre Sabaté organitzada pel gironí Josep Terrades que recorria els llocs per on passava Quico, quan anava cap a Barcelona. La podem veure a la fotografia amb el grup de participants. Allí es retrobava amb els fills de Michael Guisset i, de forma casual, coneix un nebot de Sabaté i un germà de Rogelio Madrigal, un dels components del grup d'acció de Quico mort, junt amb tres companys més, per la Guàrdia Civil a Mas Clarà el 4 de gener de 1960.

“Tots aquells i aquelles que hem tingut el plaer de poder parlar amb ella, que hem patit el seu silenci, la seva contenció deliberada a parlar de fets de la que ella té molta informació, coincidim en admirar a aquesta gallega de naixement i hem de considerar-nos afortunats” - comenta Argi Ferrero. “Joaquina és un testimoni viu, dels pocs que queden, d’una etapa històrica a on l’anarquisme havia deixat de ser una utopia per esdevenir una realitat, a on la resistència era un deure i una obligació, un exemple de lluita, dignitat i coherència.” Qui coneix la seva trajectòria, afegeix Ferrero, pensa “que les classes populars estem en deute amb la Joaquina Dorado, la *Nuri*, i que hem de rendir homenatge amb orgull i admiració a aquesta constància en la lluita per la llibertat”.

Avui, dimarts 14 de març a les 6 del matí ha mort Joaquina Dorado Pita a l'hospital del Mar de Barcelona, on havia ingressat l'11 de gener

arran d'una caiguda a casa, que li va provocar una hemorràgia cerebral i una fractura de l'humer. Des del passat divendres se li havia retirat la medicació i la diàlisi pel ronyó excepte els sedants. Dijous vinent, a les 16 hores, al tanatori Sancho de Àvila de Barcelona, tindrà lloc el sepeli de la Nuri, la mítica guerrillera urbana oculta.